

Список використаних джерел

1. Поляков Б.М. Принципы института банкротства / Б.М. Поляков // Підприємництво, господарство і право. – К., 2002. - №1. – С.6- 10.
2. Письменна О.П. Правове регулювання банкрутства в Україні / О.П. Письменна, М.О.Гайовик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Pravo/63929.doc.htm
3. Історично-правова еволюція вчень про банкрутство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://yurotdel.com/ucheba/bankrutstvo_2.html
4. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 № 2343-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12.
5. Теория и практика антикризисного управления / Под ред. С. Г. Беляева и А. В. Кошкина. – М.: Закон и право, 1996. – 469 с.
6. Стратегия и тактика антикризисного управления / Под ред. А. П. Градова и Б. И. Кузина. – СПб.: Специальная литература, 1999. – 510 с.
7. Accounting in Ukraine under implementation of the European legislation: monograph / M. Luchko, N. Khorunzhak, I. Benko [et al.]; under the guidance M. Luchko. – Ternopil : TNEU, 2017. – 232 p.

Крупка Я.Д.

д. е. н., професор,
кафедра обліку у виробничій сфері,
Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК НАУКА І ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Будь-яка наука як динамічна система людських знань розвивається і вдосконалюється у поєднанні з практичною діяльністю. Кожна наука базується на теоретичних засадах, в основу яких покладено певні принципи, концепції, парадигми, визначення та судження. Наука ґрунтується на системі теоретичних знань, на підставі яких можна пояснити певні явища, дії чи події, передбачити їх розвиток на майбутнє.

Найбільш важливими ознаками будь-якої науки, як визначають фахівці, є її теорія, що об'єднує базові знання, пояснює явища та процеси, визначає можливі напрями та варіанти її розвитку і вирішення поставлених завдань, потребує і базується на практичній апробації. Наукова теорія може використовуватись як припущення на противагу неперевереним практичним знанням, або як узагальнення передової практики та відображення її у теоретичному відтворенні дій та подій.

Кожна теорія базується на певних принципах, тобто загальних найбільш важливих та головних вимогах до її побудови, суттєвих характеристиках, що покладені в їх основу.

На базі загальної теорії формують окремі концепції в науці як систему поглядів, інтегровану систему знань про певні закономірності. Концепцію ще називають сурогатною формою наукової теорії [1, с.38].

На фундаментальній концепції вибудовується наукова парадигма, що відповідає певній галузі знань, певному історичному періоду або окремому науковому співтовариству. Про парадигмальний характер побудови вітчизняного обліку як основи формування звітної

інформації для відповідних користувачів зазначають Корягін М.В. та Куцик П.О. [2, с.50]. Детальний аналіз облікових парадигм та оцінку впливу на них різних об'єктивних і суб'єктивних факторів дає проф. Легенчук С.Ф. [3, с.109-159]. Сучасна парадигма має враховувати теперішню економічну та політичну ситуацію, умови та особливості постіндустріальної економіки, необхідність інтеграції національної економіки у світовий економічний простір.

Теоретичною основою науки служить її методологія, як сукупність прийомів та особливих механізмів дослідження, що застосовуються у певній науці і становлять її метод. Проф. Кірейцев Г.Г. вважає методологію філософією науки, а методологію бухгалтерського обліку – філософією бухгалтерської науки. Він розширює наукову інтерпретацію методології обліку і розглядає її як структуру, логіку організації, методи вимірювання, що опираються на положення економічної науки, і засоби облікової діяльності у їх взаємодії [4, с.61].

Органічною складовою кожної сфери дослідження і практичної діяльності є методика – як набір операцій та інструментів, що характеризують усі сторони досліджуваного об'єкта; техніка – як комплекс технічних засобів та інструментів для вирішення поставлених завдань; організація – як система способів, засобів, які забезпечують вирішення поставленої мети відповідальними особами в процесі їх діяльності.

Історичний розвиток і сучасний стан бухгалтерського обліку засвідчує, що облік представляє собою окрему самостійну галузь наукових знань, що має відповідні системоутворюючі ознаки і є складовою загальної системи прикладних економічних наук у сфері забезпечення господарської діяльності підприємств необхідною інформацією.

Відомий російський вчений, професор Я.В.Соколов зазначає, що ще у XVIII столітті бухгалтерський облік став предметом наукової діяльності, він із набору емпіричних і догматичних регламентуючих правил перетворився у засіб дослідження господарської діяльності за власною методологією [5, с.86-87]. Наукою, за визнанням вченого, він став у наступному XIX столітті. А до теперішнього часу бухгалтерський облік сформувався у самостійну галузь наукової діяльності, який має власний предмет і об'єкти дослідження, використовує широкий спектр спеціальних прийомів дослідження, що складають його метод. На базі цих обов'язкових складових формуються принципи і методологія, розробляються парадигми і концепції на близьку і далеку перспективу.

Бухгалтерський облік як наука і практична діяльність тісно пов'язаний з великою сукупністю фундаментальних і прикладних дисциплін. Теорія обліку передусім опирається на філософію, що вивчає найбільш загальні закони розвитку суспільства і пізнання. Такі закони визначають розвиток теорії і практики бухгалтерського обліку, для яких важливе значення мають такі онтологічні та гносеологічні напрями філософських знань, що використовуються з метою пізнання суспільного буття, економічних взаємовідносин та побудови інтелектуальних моделей щодо таких взаємозв'язків.

Бухгалтерський облік опирається на широку законодавчу базу, що регулює діяльність у підприємницькій сфері. Законодавчо-правова регламентація розглядається не тільки як метод, а і як принцип управління підприємством. Тому юридичні науки повною мірою використовуються при формуванні правового поля бухгалтерського обліку підприємств, організацій та установ.

Облік як важлива функція управління тісно пов'язаний із плануванням, аналізом, контролем і регулюванням. При плануванні і прогнозуванні використовують облікову інформацію для складання поточних і перспективних планів і прогнозів, здійснення контролю за їх виконанням. Тому між обліком і плануванням мають місце як прямі, так й зворотні зв'язки. Аналіз виступає проміжним етапом при здійсненні процесу управління, виконує свої функції стосовно аналітичної оцінки між збором інформації і прийняттям управлінських рішень щодо оперативного регулювання виробництва і планування господарської діяльності суб'єктів господарювання. Аналіз вимагає знання і використання

багатьох специфічних методів та прийомів, що дає можливість розкривати внутрішню природу, динаміку й перспективу досліджуваного об'єкта, його взаємозв'язки і напрями розвитку у майбутньому.

Контроль дає змогу здійснювати важливу функцію обліку щодо моніторингу господарської діяльності та стану майна підприємства, дотримання чинного законодавства та умов укладених договорів, доцільності та ефективності господарської діяльності. Контроль може здійснюватися через поточні перевірки та моніторинг господарських процесів, ревізію, аудит, судово-бухгалтерську експертизу й інші форми.

Регулювання вважається важливим елементом при постановці цілей, визначенні шляхів їх досягнення, виборі оптимальних варіантів вирішення поставлених завдань та пошуку найкращої альтернативи. До того ж регулюванню властива багатовекторність, при його здійсненні використовуються такі близькі до обліку економічні, правові, податкові та інші важелі.

Найважливішими ознаками будь-якої науки є наявність у неї свого предмету, об'єктів дослідження та специфічних лише для неї методів та прийомів проведення такого дослідження. В економічній теорії давно точиться дискусія, що ж все таки лежить в основі предмета бухгалтерського обліку. Проф. Малюга Н.М. згрупувала усі визначення предмета та покладених в його основу об'єктів у 4 групи:

I група – предмет залежить від обсягу діяльності (межі господарства): одиначне господарство; певний соціум; народне господарство загалом.

II група – відносно економічної та юридичної характеристики діяльності господарства та його майна (капіталу): економічні та юридичні відносини; зміна майна (капіталу); господарські операції і факти; уречевлена праця.

III група – предметом бухгалтерського обліку визнається його методологія – записи, рахунки, баланс, вартісна оцінка.

IV група – предметом обліку вважається інформація, тобто інформаційні системи, що використовуються для обробки даних [6, с.61].

На наш погляд, сутність предмета бухгалтерського обліку має розкриватися через його об'єкти: активи - капітал - зобов'язання - господарські процеси - витрати - доходи. Тут треба погодитись з Малюгою Н.М., яка будує власне визначення предмета бухгалтерського обліку на комбінаториці вище зазначених трактувань: як відносини власності, зумовлені фактами господарського життя, в результаті яких відбувається зміна стану майна, зобов'язань, капіталу суб'єкта власності [6, с.64]. Таке визначення наближене до практики облікової роботи, воно впливає з основних положень, закладених у національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та фінансової звітності. У наукових колах побутують також твердження про необхідність виділення у складі бухгалтерського обліку трьох сфер – крім бухгалтерського обліку як науки і практичної діяльності ще й навчальної дисципліни [4, с.87].

Найважливішим завданням сучасного обліку при виробленні новітньої облікової парадигми, що має враховуватись при побудові його методології, виступати новими об'єктами обліку, із застосуванням відповідних методів визнання, оцінки та технічного узагальнення і представлення облікових даних, є якнайповніше уведення в систему обліку і управління інтелектуально-інформаційної складової капіталу суб'єкта господарювання. У складі майна підприємства важливе місце мають зайняти активи нематеріальної природи, а метою оцінки активів повинне бути визначення реальної, тобто ринкової вартості підприємства.

Серед нових об'єктів обліку важливе місце має зайняти людський, організаційний, клієнтський та інший інтелектуальний капітал. Важливою статтею балансу, що наближає облікову вартість підприємства до ринкової, має становити гудвіл. Враховуючи важливість збереження і раціонального використання ресурсного потенціалу, а також з метою посилення

прогностичної спрямованості, облік має бути націлений й на кількісну оцінку та якісну характеристику природних ресурсів. Нарешті, важливим і особливим продуктом діяльності, оцінка якого може бути достовірно визначена і від нього очікують економічні вигоди у майбутньому, має бути інформація, що може вільно придбаватись чи реалізовуватись. Купівля-продаж інформаційних, а не матеріальних ресурсів є головною ознакою переходу до постіндустріального суспільства, постіндустріальної економіки.

Більш детально шляхи вдосконалення окремих питань з теорії та практики обліку і звітності в Україні, а особливо її практичної складової, що враховує сучасні теоретичні основи розвитку вітчизняної та світової економіки, викладені у колективній монографії кафедри обліку у виробничій сфері ТНЕУ «Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в Україні» [7].

Список використаних джерел

1. Сурмін Ю.П. Майстерня вченого: Підручник для науковця. – К: НМЦ «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. – 302 с.
2. Корягін М.В. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності: монографія / М.В. Корягін, П.О. Куцик. – Київ: Інтерсервіс, 2016. – 276 с.
3. Легенчук С.Ф. Теорія і методологія бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки: монографія / С.Ф. Легенчук. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 652 с.
4. Кирейцев Г.Г. Глобалізація економіки и унифікація методології бухгалтерського учета: научный доклад. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 76 с
5. Соколов Я.В. История развития бухгалтерского учета / Я.В. Соколов. – М.: «Финансы и статистика», 1985. – 367 с.
6. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку : Монографія / Н.М. Малюга. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 548 с.
7. Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в Україні: моногр. / З.-М.В. Задорожний, Я.Д. Крупка, І.Я. Омецінська та ін. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 320 с.

Лучко М.Р.

д.е.н., професор,

завідувач кафедри обліку в державному секторі економіки та сфері послуг,

Тернопільський національний економічний університет,

м. Тернопіль, Україна

СИТУАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Звернімо увагу на проблеми витрат матеріалів і визначення результатів діяльності в диференціації принципів грошової оцінки. Як зазначали ми раніше [1, с.14-16], балансова вартість запасів підприємства і оцінка матеріальних витрат в підрозділах взаємозв'язані, оскільки по сумі можна визначити першу в якості доповнення до другої. Із цієї тези формуємо висновки, які підтверджують слабу еластичність діючих нормативних актів з обліку матеріальних витрат і надання їх оцінці атрибуту відносності. Констатуємо це, ми виходимо з наступних моментів:

– адекватність і ймовірність правильності результатів оцінки залежать від логічної закономірності застосування її методів. Вона повніше проявляється в апроксимації результатів грошової оцінки з дійсністю в такій мірі, яка на даний момент часу є можливою і перевіреною;